

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

H O N D E R D
P S T E L L E N

TER

VERBETERING

VOOR DE

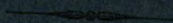
HOOGSTE KLASSE

EENER

L A G E R E S C H O O L .

DOOR

J. H. VAN DALE.

TE GRONINGEN, BIJ
J. OOMKENS. J. ZOON.
1852.

f " - 20.

PB

505

649

840

713

505

**HONDERD
OPSTELLEN**

TER

VERBETERING

VOOR DE

HOOGSTE KLASSE

EENER

LAGERE SCHOOL.

DOOR

J. H. VAN DALE.

TE GRONINGEN, BIJ
J. OOMKENS. J. Zoon.

—
1852.

11
London 1893.
H. K. Lewis

VOORBERIGT.

Om aan het verlangen van eenige mijner geachte vrienden te voldoen, zien deze gebrekkige opstellen het licht. Iets over het gebruik derzelve hier bij te voegen, acht ik onnoodig. Dat zij dat nut mogen stichten, dat ik met hunne zamenstelling bedoeld heb, is mijn vurige wensch.

Sluis, 30 Maart 1852.

DE SCHRIJVER.

1.

Kunt gij het onderscheid tussen landman en landsman? Zo gij dit kunt zult gij wel begrijpen wat lans betekend. Zo noemen die mensen mekaar welke uit hetzelfde land afkomstig zijn, daar zij het woordjen man achter lands weglaaten. Kent gij mij nu nog het onderscheid tussen landhuis en landshuis, statsbezetting en statbezetting, glasmaaker en glaazenmaaker, statverdelger en stedenverdelger, landheer en landsheer aanweizen? Landheeren vindt men tegenwoordig noch algemeen, doch men vind zo veel landsheeren niet meer dan vroeger. Zout gij daarvan de redes kunnen aangeeven! In vroeger tijd was bijna elk rijk in een aantal lenen verdeelt. Lenen waren grote streken land, welke met steden en dorpen door d'opperheer aan zijn dappre bevelhebbers ter leen wierden gegeven en waarvoor deze verplicht waren de vorst in het oorlog bij te staan.

2.

Elk boomtje dat gij ziet groeijen; elk plantje dat gij in de vreije Natuur het hoofd ziet verheffen; elk vogeltjen dat gij hoort kwelen, elk beektjen dat gij ziet kabbelen verkondt u de wijs- en goedheid des scheppers, die alles een maal uit het niets te voorschein riep en in zes tijtperken alles zo schoon ordede. Daarom zeggen wij dat god de wareld schepte. Maar indien gij het samenstel der planten kendet; indien gij de bijzondere delen kondt beschouwen, waaruit zij zijn samengesteld, dan zoudt gij nog veel verwonderder zijn, ja, dan zoudt gij verbaast staan en gedrongen worden om uitteroepen: hoe groot zijn uw werken, o heer, gij hebt ze allen met wijsheid gemaakt. 't Is voornamentlijk aan de mikroskooopen dat men een nouwkeurige kennis van het samenstel veler dingen te danken heeft.

3.

Kornelis Drebbel, wie de eer der uitvinding van de mikroskooopen toekomt, wert in 1572 te Alkmaar, een stat in Zuidholland geboren en overleet te Londen in 1634. Hij is den leermeester geweest van de zoon van den keizer Ferdinand de tweede en wert door deze tot den rang van raadheer verheven. Omstreek 1627 heeft hij de eerste mikroskooopen vervaardigt,

welke dier tijts zeer gezocht waren en zelf aan koningen en vorsten als geschenk werden aangeboden. Door deze werktuigen ontdekte de beruchte natuurkundige Leeuwenhoek, een delftenaar van geboorte, die de mikroskoop verbeterd, dat de ogen der insekten uit een aantal halve boltjes bestonden, zoodat hij in de ogen eener gewone vlieg 8000 zulke uitpuillingen, allen van een keurige, zeshoekige gedaante ontdekte.

4.

Smids en timmermans, metselaars en schoorsteenveegers, glasmaakers en ververs, kortom alle ambagtslieden zijn nuttig en nootzakelijk. De een kan bijna niets zonder de ander. Niet alleen de rijke en aanzienelijke, ook de arme en geringe is in eene maatschappij onontberelijk. Gij handelt dus verkeert wanneer gij den arme met een oog van minachting beschouwd en gij handelt laag wanneer gij voor den rijke kruipt en uw zelf verneedert om zijn gunst te winnen. Hun die boven ons staan moet men achten en eren; dit is elk zijn pligt; maar men mag nooit vergeten dat zij ook maar mensen zijn, die onder het bestier staan van den heer des hemels en aarde. Een is onze heer, en wij alle zijn broeders, kinders van een vader.

5.

Hoe vaakmalen hoort men niet zeggen: hij of zij gaat om zeep; maar kent gij d' oorsprong wel van dit gezegde? Luister dan. Gij zult allen wel eenigszins bekend zijn met de kruistogten of kruisvaarten, dat is: togten die gedaan werden door de Kristenen uit Uropa, om het heilige graf en stad Jerusalem in Azië gelegen uit de handen der turken en arabieren te rukken. De Jeruzalemse zeep was toen en nog zeer beroemt. Wie dus van een kruistogt terugkwam, 't geen een zeltzaamheid was, bragt van dien zeep mede. Meest alle kwamen echter op de reis om, zodat men van iemand, die ten kruisvaart toog zegde: hij gaat om zeep, dat is hij gaat de dood te gemoet, en op deze wijze is dit gezegde in de wereld gekomen. De aanvoerer van d' eerste geregelde kruistogt was de eedle en dappre Godfried van Bouillon, die eenmaal een pelgrim uit de klouwen van een beer reddede.

6.

Prins Willem den eersten was een groote staatsman; zijn zoons prins Maurits en Fredrik Henderik waren ook groot. Deze als veldheer; geene als staddwinger. Toen in 1584 de vader des vaderlands bijna sneuvelt, door een verradelijke aanslag, stierf zijne gemaal, reeds zijn derde echtgenoot aan de gevolgen van schrik en

ontsteldtenis; doch de prins herstelde gelukkig en was nog twee jaar den steun van ons vaderland. Toen viel hij als het offer van de heerszucht eens spaansen koning door de handen eens laaghartigen verraders, die zich zelven had laten verlokken door de uitgelofde prijs: 25000 goude kronen en een bewijs van edeldom. De boze wigt heeft echter nooit geen genot van het beloofd loon gehad; daar de daad hem zijn leven gekost heeft; zijne bloedverwandten hebben echter die prijs des bloeds getrokken.

7.

Die man is niet erg nouwgezet omtrent het mijn en het dijn zegde mijn vriend. Wat betekent dat? vroeg ik hem. Wel antwoorde hij dat wilt zeggen, dat hij eenen oneerlijken mensch is. Zo, zo, maar wat woord is dat dijn? Ik heb dat woord en spreekwijs al meer gehoord, maar nimmer goed verstaan omdat ik de betekenis van dat woordtjen niet kon. Wel dat zegt niet anders als: het uwe. Vroeger beezigde men in het enkelvoud, in plaats van het persoonlijke voornaamwoord gij, du en verbuigde men: du, dijns, dij, maar dit is in ongebruik geraakt en nu zegt men zoowel in 't enkel- als meervoud gij. Ach! nu begrijp ik het. Mogen doch alle oneerlijke lieden bedenken dat het onveroorloofd is een ander zijn goed t'ontvreemen, en dat in de wet gods gezegd wordt: gij zult niet stelen

Wien altijd muizennesten in het hoofd heeft kan zeldzaam gerust leven. Allerleije gedachten kwellen hem en laten hem geen oogenblik met vree. Ongevoelig voor het schoon dat de natuur hem aanbiet wandeldt hij in gedachten en gepeinzen daar henen en heeft voor de vreugt die hij zou kunnen genieten niets als kwelling en onrust, daar hij overal zwarigheeden ziet waar ze niet te vinden zijn en zoo als men zegt: altijd wolfs en beren op weg ziet. Daar te boven toont zulk eenen mensch weinig vertrouwen te stellen in de voorzienigheid zonder wier wil zelf geen haar van het hoofd zal gekrenkt worden. Indien ieder dit laatste meer bedacht, met hoe vele gerustigheid zoude ieder dan de levenweg kunnen bewandelen.

Niet op alle tijden zijn de koopwaaren even duur, nu eens zijn zij beter koop dan weder duurder koop als vroeger. Zo leest men dat in 1519 een zak tarwe elf en een halve stuivers en een zak rog negen stuivers koste, doch in 1587 waren de duurheid in holland en zee-land groter als nooit te voren. Een zak tarwe koste toen 34 guldens, een zak rog vierentwintig guldens en voorts alles na evenredigheid, zodat vele van hongersdood zijn omgekoomen en de

bevolking van veel stads en dorpen tot den helft verminderde, ja, daar het juist in de spaanse onlusten was en het oorlog vooral in vlaanderen woed, stonden gehele dorpen leeg en strekten ten schuilplaats aan wolfs en andere wilde ge-dierten. Bij het boovenstaande moet men nog in de oogen houden dat het geld schaarser was dan tegenwoordig en bij gevolg ook meerder waarde had.

10.

Toen David, die naderhand als de koning van Isrel zoo beroemd is geworden, nog zonder ampt of bediening was en zijn vader zijne schapen hoede, heeft hij bij zeker gelegenheid een daad bedreven, over wie wij nog verwonderd staan. Gij vat wel wat ik bedoele: het doden van reus Goliath. Eerst gooide hij hem met zijn slinger een steen jegens zijn hoofd dat hij nederviel en toen sneet hij hem zijn hoofd af met zijn zwaard. Hoe is het mogelijk zou men zeggen want David was slechts een klein mantje en Goliath was een zeer groote reus. En nogthans het is zoo geschiedt; maar David riep, alvoorrens hem in de strijd te wagen tot God om hulpe en bijstand en Goliath steunde op eigen kracht, en derhalve moet het ons niet bewonderen dat David de overwinning behaalt heeft.

Deze veldheer is de dapperdere van die twe, maar de ander is geleerder als de eerste, terwijl de generaal B. het dapperst is van al. Dat geloof ik ook, maar dezen heeft soms gelegenheid om zijn dapperheid te tonen, terwijl een ander deze gelegenheid ontbreekt, zoodat men altijd zoo gemakkelijk nog niet besluiten kan tot de meer of minder dapperheid der personen. De oorlog is voor de volken altijd nadeliger dan voordelig, daarom was het wenschelijk dat er geen oorlog meer was, dan hadt men met geen dappere, dapperer noch dapperste generaals iets meer te maken, en daarom willen wij hoopen dat de poogingen van hun, die als uitnemende menschvrienden, eenen algemeenen vrede onder alle de volken trachten tot stand te brengen, gelukten.

Mijn wijlen leermeester, diens naargedachtis ik altijd in eere zal blijven houden, plag mij altijd te zeggen: eerst het noodzaaklijke, vervolgens het nuttige en eindelijk het aangenaame. Mij dunkte dat er dan voor het aangenaame al heel weinig tijd overbleef; daarom is het raatzaam het nuttige aan het aangenaame te paren. Dit heb ik ook trachten te doen en ik beklaagde mij nimmer. 'tDoet mij genoegen dat ik deze

raadende woorden nimmer heb vergeten; daardoor kan ik u thands hunne opvolging aanbevelen en ze uw op uw hart drukken. Waart gij ze later vergeten dan zoude ik uw beklagen. Hadt gij ze vergeten . . . . . maar is dit wel mogelijk? Wat men vergeten heeft moet men gaan doen of halen, wat men vergeten is moet men zich zelfs te herinneren tragten.

13.

Toen ik laatst met mijn broeder twaalf jaar oud, met een mand brekende waar, laat in den avond, van het dorp A. terugkwam, ontmoete ons op weg geen stervende ziel. Mijn broeder die onvoorzigtiger was als vlug liet de mand vallen, waardoor verschillende stukken braken. Jongentje! zei ik hem, dat zal niet gemakkelijk met u aflopen als gij thuis komt, want deze is een scha van belang en de aankoop van ander aarde werk zal na de mostert ruiken. Uw spaarspot zal er aan te pas moeten komen en gij zult de naam krijgen van een slechten drager. Het laatste is 't minst, zei hij, want dan zal ik voorttaan van dat lastig dragen bevrijd zijn, dat mij al lang verveelt heeft. Het smarte mij mijn broeder aldus te horen spreken daar ik hieruit merkte dat hij aan onvoorzichtigheid een groote maat onverschilligheid paarde.

Cicero en Cato waren beide zeer geleerde romeinen, daarom noemt men hedendaagsch grote geleerden nog wel de Ciceros en Catos onzer eeuw. Hebt gij nimmer van Vondels gedichten gelezen - Hij was een der grootste dichters, wien wij immer gehad hebben. Was Bilderdijk ook geen voorname dichter? Ongetwijfelt. Maar wie van beide was de grootere? Dat is niet licht te beslissen, daar het altijd zeer moeilijk is en er zeer vele kunst toe behoort om twee uitstekende mans met elkander te vergelijken, daarbij moet men dan ook noch in het oog houden de tijd waarin zij leven, maar zeker is het dat beide een eervolle plaats in onzer dichteren rei toekomt, en dat niemand, die op de naam van beschaaft aanspraak wilt maken eenige hunner werken, veelmin hunne namen onbekent mogen zijn. Als gij ouder zijt mogt ge niet nalaten dezelve niet te leeren kennen.

Mijn vriend treft ongeluk op ongeluk. Gisteren is zijn eene paard gestorven en van daag is het ander verdronken. Verleden jaar brande zijne schuur af die niet tegen brand waargeborgd was en heeft hij een zijner drie koeijen verlooren. Dezen morgen heb ik bij hem geweest en verliet hem ontroostbaar, schoon ik al

deed wat in mijn vermogen geweest is om hem te troosten. Ik ben dus van plan hem driehonderd guldens te geven en zal, hier en daar, iets ter zijner ondersteuning vragen, opdat de goede man niet ten prooi blijft aan droefheid. Mogten alle zijn vrienden zoo genijgd wezen als ik, dan was de man spoedig geholpen en zou zijn ondergegaan verlies weldra te boven komen. 't Is trouwens ons plicht zich te helpen als men in noot is en welken waren vriend zoude alsdan durven te wijgeren een ongelukkigen vriend te helpen.

16.

Wanneer wij ons op een' heuvel, een berg of toren bevinden, kunnen wij onze blikken heinde en veer laten wijden. Alles vertoont zich dan aan ons in een behaaglijke afwisseling. Hier zien wij een toren zijn spits verheffen, daar stromen lieve beekjens door groene weidelanden, gints wisselen grassige landdouwten en geele korenvelden elkander af, de vaartuigen doorklieven de stroom en de landbebouwer zameld zijne oogst in, en wanneer dan de zon hare schitterende stralen op dit alles werpt en alles kleurt met een lichten glans, dan kan zulk een gezicht de mensch in verrukking brengen. O hoe weinig kunnen zinlijke genoegens met zulk een rijen genot vergeleken worden, en hoe geschikt is het, om het gevoelen voor het schone

en goede op te wekken en het hart te stemmen tot dankbaarheid aan den schepper.

17.

komt naar herwaarts mijn vriend, want gij gaat daar niet vijlig. Mijne liefde te uwaarts dringt mij u naar hierheen te nodigen. Komt, gedraagt u nu als een verstandigen man en volgt mijn raad. Wanneer immers uw voet uitgleidt, stort gij in de gragt en loopt dan gevaar van te verdrinken, want de gragt is diep. Ziedaar in uw gedrag de beeltenis van hem die op het pad der ondeugden wandelt. Ook hij loopt aan de rand van een gragt en stort eindelijk in het ongeluk. Voor de vermaaningen, smekingen en beeden van vriend en ouder sluit hij moetwillig de ooren, kiest, vol van eigene wijsheid, een weg die hem aangenaam en bekorelijk toeschijnt, maar die uit zal lopen op zijn eigen ondergang. Wees vrolijk en geniet het leven, maar weet dat gij eenmaal rekenschap zult moeten geven van uwe gedragen.

18.

Gaat gij mede na de banketbakker, mijn vriend! ik moet daar een boschap doen: want gij moet weten dat mijn moeijes dogter, mijne nicht, binnen 't kort zal trouwen en dan wil ik haar een klein geschenk geven, namentlijk, eenige blaren

heiligmaker. Zo, zal uw 'nicht een echte verbintenis aangaan, daar wist ik niets van, 'tverwondert me dat ge me dat niet eerder gezegd hebt, maar waarom als ik vragen moge, waarom schenkt gij haar nu juist eenige blaren heiligmaker, waarom niet liever eenig ander buitengewoon kostelijk gebak? Wel omdat heiligmaker eigenlijk betekent huwelijkmaker en ik het niet onaardig vond om bij een huwelijk, huwelijkskoek te geschenk te geven. O nu begrijp ik waarom gij juist dien koek koopt.

19.

Hoe menigmalen men ook van A. naar B. gewandeld heeft, altijd heeft de weg iets bekoorlijk. Het levend verkeer langs dezen weg bied het oog telkens nieuwe tonelen aan, terwijl langs beide zijden van denzelve de heerlijkste buitens zich vertonen, tot welke welbeplante lanen de bezoeker voeren, en de moeije wandelaar in de schaauw der bomen een gewenste schuilplaats kan vinden voor de heette der zomerzonnestraten. O hoe wel is 't mij aan mijn hart, wanneer ik al die beweging, al dat leven en vrolijkheid zie en hoe beklag ik hem, die nimmer de straten en steegen der stad verlaat of zich nimmer eenige oogenblikken van zijn kamer begeeft om de frisse buitenlucht in te asemen. Voorwaar, deze laatste kan men wel levendig dood heten.

De zaak zoo zijnde hebt gij slechts twee keuren; de fabriek te overnemen zoo als zij trijlt en zijt of u wederom als reiziger te verbinden om buitenslands te reizen. Van den vriend van den koopman heb ik vernoomen dat gij deze gunstige gelegenheid niet lang meer zult aangeboden worden: dus kies spoedig de een of ander partij. Hebt gij reeds besloten tot het een of ander. — Binnen een dag, twe, drie, zal ik u een beslissend antwoord geven; gij kunt wel bij uw eigen naargaan dat de zaak ten hoogsten mijn overweging verdiend, daar zij op mijn volgent leven van zeer groot een invloed zijn zal. Gij kunt immers het gezegde versint eer gij begint en is het niet zo, dat eerst gedaan en dan gedacht menig in 't leed gebragt heeft? Daarom behoudt ik mij nog twee dagen tijd om mij te bedenken.

Meester, is het niet het zelve of men zegt: mijn vader stierf verleden week of mijn vader is verleden week gestorven? — Zeker niet, vriendje! in het eerst geval geeft men te kennen dat men bij de dood des vaders tegenwoordig was, in het ander geval, dat men afwezig was toen de vader overleet. Nogthands gebeurt het wel dat een persoon, die met den overlede-

nen in de zelfde plaats woonde, hoewel niet bij het sterven des zelve tegenwoordig zijnde, aan iemand buiten de plaats woonende schrijft: over eenige dagen *stierf* alhier de Heer N. en deze begaat alsdan geen fout. Waarom niet? Voor eenige dagen een uitstaptje doende zag ik op den weg een man vallen die men over dood op nam. 't Was een oudevoddenkooper die eenslags een overval had gekregen; zoo ziet men dat het mensch geen oogenblik zijn leven zeker is.

22.

Wat hebt gij daar, mijn vriend? Eenige el laken. Is dit de regtse of averegtse kant? — Ik ben ook van plan mij een lakenen jas te laten maken; verleden jaar heb ik een duffelen jas gehad; doch dat bevat mij niet meer. Gaat gij eens na de regte hand, dan zal ik na de slinke hand gaan en houd dan de rol laken eens wijd uitgestrekt; O gij doet alles averegtsch verkeerd. Ik wist niet dat gij zoo links waart. Ach, nu is het goed. Ziet gij nu wel hoeveel glans er op het laken licht? — En wat legt daar nog op tafel? — O dat is een lap linnen; ik heb eenige linnene handoeken noodig en mijn zuster een katoenen kleedje, daarom ziet gij daar nog eenige katoenen leggen. Zoo, ik dank je, nu ben ik zoo wát met alles ingeligt.

De eerste drie dagen van de week heeft het mooi weer geweest; maar de drie laatste dagen was het slegt weer. Foei, dat moogt ge niet zeggen slegt weer, alle weder dat ons de hemelse vader geeft is goed. Wel, mijn goed vriend! ik geloof dat gij de betekenis van het woordjen slegt niet kent. Vroeger is die niet zoo ongunstig geweest als thans, zoo als nog bleikt uit het gezegde: een slegt en regt man Een slegt man beteekende outijds een eenvoudig, een goed man. — Dat was mijn onbekent. Nogthands delen veel menschen mijn gevoelen. Dat is zeer wel mogelijk, maar dan bedriegen zij elkander even zeer als gij. Het mag u tot lering strekken om in geen gevallen een ontijdig oordeel over iemants woorden of daden uittebrengen.

Dat die vrouw een dief was, wist ik sinds lang, maar dat zij een kijvegge was heb ik gisteren morgen eerst gehoord. Zij had zoo groot een kijfaadje en twist met haar buurvrouw dat zij zich op 't laatst bij hare haren grepen en zich de kleeden van het lijf scheurden. De Amsterdamse schipper die juist met de Rotterdammer schipper voorbijkwam heeft hen gescheiden en elk hunner in hare huizen gebracht tot

grote spijt van een menigte aanschouwers, die in den twist behagen schiepen. Mij toevallig daar bevindende was ik een gedwongene ooren ooggetuige van dit zedenloos voorval, daar ik de menigte volk niet doordringen kon. Hoe weinig wordt den lieven vrede nog door veel menschen naar gejaagt.

25.

Vele wijsheeren van vroeger en later tijd hebben de waarheid trachten op te sporen. Daar zij alleen door het licht der reden gelijd werden, moeten w' ons niet verwonderen, dat zoovelen harer tot dwaling zijn vervallen. Nogthands is het sommige hunner gelukt eenige waarheden welke thands algemeen geloofd worden, 't ontdekken, als daar zijn: het bestaan van een leven naar dit leven, waarin goede en kwade hunne lonen zullen ontfangen; het bestaan van een operst weezen die de lotgevallen der menschen met wijsheid en liefde bestuurd. Hieruit putteden zij hunne gronden om de sterfelingen tot deugd te vermaanen, hen te leren kwaad met goed te vergelden en boven alles stelden zij de schone spreuk: ken uw zelve, een spreuk wier waarheid en waarde, wel uwe aller overweeging verdient.

Wel hij, die steeds tragt den vrede en eensgezindeheid te bewaren maar we hunner die in twist en tweedracht behagen scheppen, en wier lust het is de nasten te kwellen en plagen. Ik heb hen verzogt, ik heb hen gesmeekt, ja ik heb hen gebeden den vrede naar te jagen, maar alles te vergeefs, zij storen hen aan mijn rede niet; eenmaal zullen zij echter de vrage vruchten van hun gedragen plukken in de onrust van hun eigen hart, en dan zullen zij moeten beademden dat mijne, met kragtige bewijzen gesterkte, aangevoerde rede waarheid bevatteden; maar ik vrees dat het dan te laat zal zijn voor hen. Geve de hemel dat mijne vrees niet gegrond is en mogen alle kinderen, jongelingen, grijsaarts, ja, mogen alle oude en jonge, den vrede liefhebben en verkiezen boven den onvrede.

Onder keizers Karel regering moesten de nederlandschen wel is 't waar, veel schats en lasten opbrengen, maar de keizer Karel eerbiedigde hunne regten en vrijheeden, en droeg de nederlandschen als zelfs in de Nederlanden, in Gent geboren, een goed hart toe. Daarom wierd hij ook over 't algemeen bemint. Hij heeft voornamelijk vele oorloggen gevoert met de konings van Frankrijk. In dezen behalen zijn krijgshai-

ren op 't laatst, weinig voordeel meer en was hij over 't algemeen niet zoo voorspoedig als in d'aanvang zijner regeering. Deze is ook wel een der redens waarom hij in 1555 de koning- en keizerkroon nederlag. — In wat eeuw is keizer Karel den vijfden geboren? In de vijf- of in de zestiende eeuwen? Alvoorens hierop te antwoorden moogt ge wel eens naardenken. Hij kwam in den jaare 1500 ten wereld.

28.

Een roos en tulp zijn twee fraaije bloemen. De roos wordt de koninginne der bloemen genoemd; doch bij het plukken derzelfde moet men voorzichtig wezen, anders steken ons de doorns. Die ondeugende jongen en meisje hadden een menigte roozen, tulpen, viooltjes en andre bloemen afgeplukt. Onder de roozen waren er geelen, witten en rooden; ook hadden zij tulpen van allerlei kleur; doch toen onverwachtsch de tuinman in het hof trad, verschrokken zij zoo geweldiglijk, dat zij hare bloemen in brand lieten en overhaast weglopen. Het valt niet te loochenen dat een gerust geweten beter zij dan schatten en dat gehoorzaamheid aan ouder en meester, maar bovenal aan God, het eenigste middel is, om een gerust geweten te verkreigen en te behouden. Wilt gij dus gelukkig en te vrede leven: vrees dan God en houdt zijn geboden.

Waarvoor houdt gij mij dan wel, vroeg die onbeschaamde mijn vader. Voor eenen slechten mensch gaf mijn vader hem te antwoord. Gij hebt goeders, welke U niet toekwaamen onderhandsch verkogt en het geld verkwist in ledigheid en dronkigheid. Gij hebt uw kroost laten leiden gebrek en een ander het zijne ontnomen. als gij eens wist, hoe men in 't algemeen over u sprak en uw gedrag verfoeide, zoudt gij u uws moeten schamen. Verlaat het gezelschap dergeenen die u op den slechten weg bragten; noch is het tijd om terug te keeren en uwe mislagen, ten dele, te herstellen; waarvoor het anders wellicht te laat zoude kunnen zijn, wanneer zij, die gij schandelijk bedrogen hebt, tot de regter hun toevlugt namen. Durft gij niet tot hun te gaan? — Welnu dan wil ik u voorpraak wezen en de zaken trachten te middelen.

Wanneer de een of ander ontdekking is geschiet, verwonderd ieder zich, dat deze niet reeds vroeger is gedaan. Zoo was het met Columbus ook toen hij Amerika hadt ontdekt; iedereen dacht nu dat dit toch zoo moeilijk niet geweest was; dat een ander het ook wel hadde kunnen doen; kortom men zocht de verdienste van genuees Columbus te verkleinen, omdat

men, in de daad, jaloers op hem was. Een zeker iemand schaamde hem zelf niet, dit te doen in tegenwoordigheid van Columbus. Columbus dit horende, nam een ei in de handen en vroeg wien der aanzittende gasten (men zat aan de tafel) dit ei op een der beide spitse einden regt kon zetten. Ieder een beproefde dit, maar te vergeefs; het ei rolt altijd omver. Na veel vergeefse poogingen verzocht men dan eindelijk Columbus het zelf ook eens te beproeven.

31.

Columbus stootte het spits des eis tegen de tafel plat, en zettede toen, natuurlijk met veel gemak, het ei regt op de tafel. O riep thands iedereen. Zoo kan ik het ook wel. Juist voegde Columbus er bij, nu gij het mij voor zien doen hebt en even zoo kan ieder van uw Amerika ontdekken. Deze gepastte handelwijs stopte de grootsprekers hun mond. — Elks bijzondere bekwaamheden en kunden erkennen is ieders plicht. Hij, die zulks niet doet, toont of naarijver of onverstant. Dit toonden de spanjaarts in het geval met Columbus en dit tonen sommige leerlingen wanneer zij de kundigheeden hunner medeleeringen vergelijken met de hunnen. Dit is de ware naarijver niet; deze toch bestaat daarin dat men hen, die kundiger of deugdzamer zijn, door verdubbelde vlijt en ijver tracht op zij te koomen of in kunde en deugd tracht over te treffen.

't Is algemeen bekend dat de grootschilder A een groote schilder is en het door eigen oefning en aanhoudende vlijt zooverre heeft gebragt. Onlangs kocht men eene zijner stukken voor drie honderd guldens en betaalde men hem deze som in goude munt. Menige groote schilders hebben het zooverre niet gebragt. Onder ons gezegd en gezweegen, mijn broeder maakt verbazende vorderingen in het tekenen, zoodat mijn vader plan heeft hem bij eenen kundigen tekenaar te besteeden, ter zijner verdere volmaking. Wellicht wordt hij nog eens een beroemde man, wanneer hij nog twee a drie jaar onder de lijding eens groot' meesters met lust en ijver voortwerkt. Wij hoopen en wenschen vuurrig dat hij onze verwachtingen niet beschaamt, maar de grootschilder zich te voorbeeld zal stellen.

De spreuken noemt men een boek van den koning Salomo, waarin vele schone en leerzame gezagdes voortkomen. Deze Salomo zult gij alle toch wel kennen. Wien zoude niet bekend wezen met dien wijzen vorst, de zoon des koning David, dezelve die den pragtigen tempel te Jeruzalem heeft gebouwt, de handel in zijn land deed bloeijen, daartoe een handelverdrag met Hiram, de koning van Tyrus, geslooten heeft en welks

regeering de goude eeuw van Isrel genoemd is. 't Is betreurenswaardig dat hij op zijn oude dag eenigszins de Heer, die hem zoo zeer gezegend hadt vergat en aan Hijdense Goden offert. Hij heeft veertig jaar over Isrel geregeert van één duizent en zestien tot negen honderd zesenzeventig jaar voor Kristus geboorte.

34.

Om de kundigheden te verwerven welke de Saar Peter van Rusland nootwendig achte om zijn volk te beschaven, begaf hij zich in het vreemde en bezocht onder andre landen ook ons Vaderland. Onder de naam van Pieter baas heeft hij zich eenige tijd te Zaandam opgehouden, waar men de vreemdeling nog het huisje vertoont, waarin hij zijn verblijf hielt. Wat dunkt gij, zoude deze man niet beter als Napoleon den naam verdient hebben van den groote, welke men aan beide geschonken heeft. De weelde en gemak vaartwel te zeggen, zich harde handenarbeid te getroosten tot welzijn van een volk, waarover men wilkeurig heer is, is dat niet edel, is dat niet groot? — Verscheiden Nederlanders die de vorst na zijn land vergeselden zijn aldaar in hoge bedieningen geplaatst en hebben veel tot de beschaving van zijn rijk bijgedragen.

Op bevel van Karel de groote, de gebieders over ons en andere landen moesten er overal in zijn gebied scholen worden opgericht, waarin de jeugd lezen, schrijven, cijferen en zingen moest leeren; want ten dien tijde was het met de beschaving in Nederland, elendig gesteld. Vele boogen nog de knieën voor hout en steen, andere waren slechts Kristenen door dwang en vereerden nog in derzelver hart de goden des heidendoms; terwijl de onwetendheid zoo groot was dat zelfs de voornaamste in den lande, niet lezen noch schrijven konden en sommige nog zoo onverstandig waren van zich hierop te beroemen. Na de dood van Karel den groote ging echter al het goede dat hij gestigt had, onder zijn zwakke, nietbeduidende opvolgers verloren, alleen aan den Kristelijken godsdienst bleef het volk getrouwer.

Mijnen vriend! uw broeder zal gekastijd worden omdat hij immer zijne plichten verwaarloosd. Raad, vermaningen noch waarschouwingen vermagen niets op hem en alle onze moeite om hem op de goede weg te brengen, zijn vruchtloos. Welke broeder bedoelt gij? de jongste of de oudere? — Hoe vele broeders hebt gij dan wel? Wel nog twee, want wij zijn met onze drieën,

waarvan ik de middenste ben. — Zo, dan bijdoele ik den jongsten. — O dat is eigenlijk men eigen broer niet; 't is maar mijn halve broer, nogthands spijt het mij dit van hem te horen, want ik heb hem zoo lief of hij mijn eigen broer was. Ik zal hem dus aanspooren om uwe raden niet meer in de wint te slaan, maar van nu af te tonen dat het hem ernst is naar kunde en deugd te streeven.

37.

Zoo rijk als Krezus, zegt men wel eens van iemand die vele schatten bezit. Kent gij wel wie Krezus was? Deze vorst die was de koning van Lydie, een land in Kleinazie, en bezat groote rijkdommen, en daarom dacht hij zich gelukkig en dat niets hem kon deeren. Op zeker tijd kreeg hij eens een bezoek van een wijzen griek, Solon. genaamt, een der zeven wijze van griekenland, dien hij vroeg, wien de gelukkigste mensch was, wien hij kende. Doch hoe vont hij hem teleurgesteld toen deze niet hem, maar andere als zoodanig noemde en hem eindelijk zegde: dat men niemand niet gelukkig mag noemen dan naar zijn dood, en hij dacht bij zich zelf: dit is toch geen erg wijs gezegde van Solon. Hoe vreemt deze woorden den koning Krezus ook in het oor klonken, hij onder-vont weldra de waarheid derzelve.

Gij zijt zekerlijk wel benieuwt om te weten, hoe Krezus dat ondervont. Welnu, hoor dan, de zaak is deze. Te tijde van Krezus leefde Cyrus, de koning der Perzen en Meden, voor welks wapens alles moest bukken. Ook Krezus wierd door Cyrus overwonnen en geoordeeld om verbrand te worden! Zietdaar nu de woorden van den wijze bewaarheid: dat men niemand voor zijn dood gelukkig magt achten. Leer hieruit, hoe dwaas die handelen, die het hoogste geluk in rijkdom stellen en vergeeten dat het bezit van alle aardse goeden wisselvallig is en eenmaal zeker, bij het einde van ons leven, ophoud. — Toen Krezus nu op de brandstapel stont, dacht hij om Solons woorden en riep met luide stem: o Solon! o Solon! — Cyrus, den aarschgezinden Krezus aldus horende roepen, bevoel naar de rede van dit roepen te vernemen.

Het verder verhaal is dit. — Toen Cyrus de rede van dit geroep vernomen had, schenkte hij Krezus het leven en vrijheid en dat alleen niet maar stelde hem in aanzien en hielt hem in groote achting. — Zoo redden dan de woorden van den wijzen, die hij eertijds als dwaze taal beschouwt had, den vroeger zoo magtige koning het leven:

ziedaar weer een schone vrugt van d' omgang met wijze en edele menschen! — Cyrus, edelmoedigen vorst! waarom handelt gij niet altijd zoo groot en gij Krézus weet gij dan niet dat rijkdom den mensch alleen niet gelukkig maakt, maar dat in deugd en tevredenheid het waar geluk van den mensch bestaat. Kinderen, streef naar kennis en deugd, deze zijn schatten, dien niemand uw ontnemen kan, ja deze zijn warelijk uwe.

40.

Wee het land, wiens koning een kind is, staat er geschreven en de waarheid van dit gezegde, letterlijk opgevat, is door de ondervinding maar al te vaak bewezen. Menschen, die hunne eer, rijkdom ja leven zelf veil hebben om derzelve eer- en heerschezucht te voldoen, maakten van deze omstandigheid niet zelden gebruik om verwarren in de Staat te brengen, ten einde veel gezag te bekomen en aan 't hoofd des bestuurs te geraaken. Men denkt slechts aan Alexander den groote. Na deszelfs dood was zijn zoontje nog slechts een kind en welke verwarringen, onlusten, oorloggen zelf, zijn er niet ontstaan in zijn rijk. Laat ons steeds wenschen dat m' ons regeere met wijsheid en verstand en manlijke standvastigheid en dat onze vorst een goede vorst is; maar dat wij dan allen ook goede onderdanen van dien goeden vorst trachten te zijn.

Waar zijn uwe boeken? — Hier zijn ze. — Neen! dat zijn de mijne en deze zijn uws zusters boeken en ginder leggen Maria's boeken. Waar zijn hare schrijfboeken? — Dat zijn de hare niet maar wel de hunnen. Zo, mij dacht, dat het mijns moeders zusters waren. Dan vergist gij u grootlijks. — Wiens lei is dit? — Het is mijns broeders lei. Waarom draagt hij geen zorg voor het zijne, zooals wij zorgen voor het onze? — De veltheer trok met de zijne over de rivier om de vijand slag te leveren, toen de vijandelijke schildwagten dit gewaar wierden losten zij hare geweren en trokken terug, waarop geheel het leger op de beenen kwam, en zich in slagorde stelde. Daar echter intussen de dag reeds ver gevordert was, trok men van weerszijden terug en legerde zich tegen elkander over, zonder dat er eenige schermustelingen voorvielen.

Wilt gij goede vorderingen in het een of ander maken, ga dan bedaard uws wegs en laat uw door geen bijzaken storen. Werk des dags en geniet des nachts een betaamlijke rust. Werk nooit opzettelijk des zondags of stel geen werk uit tot die dag, want die is ook een rustdag. Bemoei u zelven nooit met eens anders zaken als ieder de zijnen doet, krijgt elk gedaan. Gij

de uwen, een ander; de zijnen. Dit neemt echter niet weg dat gij iemand helpen moogt, als deze in noot is. In het tegendeel, behulpzaamheid dit is eenen pligt die gelijklijk op elken en een' iegelijken drukt. Werd daaraan meer gedacht, de liefde en eensgezinthed zoude er geen schâ bij leiden. — Vooral medeleerlingen moeten elkander met liefde, kleine geoorlofde diensten bewijzen, en trachten, door dienstvaardigheid elkander het verblijf in 't school, aangenaam te maken.

43.

Toen ik achtereergisteren bij uw zieke broeder kwam, was hij zeer droefgeestig. Ik trachte hem wat op te beuren en sprak daarom overal wat mij in de gedachten is gevallen, maar al te vergeefs. Eindelijk begon ik te spreken over de Voorzienigheid en over de liefde waarmede onze aller Vader Zijn schepselen verzorgt. Ik wees hem op zoovele voorregten die wij genieten, welke andere moeten missen en zeide hem, hoe ondankbaar wij handelen, wanneer wij al die liefdesblijken onopgemerkt ontvangen. Hoe gelukkig, sprak ik, zijt gij en ik, dat wij bij al dat, nog de geneugten der vriendschap smaken mogen, welke ons het leven, 't zij in voor- of tegenspoed, veraangenamen. Deze woorden vonden wederklank in zijn ziel; hij omhelsde mij en was van dat oogenblik af,

opgebeurt, 't.welk zeker van goede invloed op zijn gezondheid zal zijn geweest.

44.

Zeg aan uw broeder, thands mijn vriend, dat ik zijn brief van gister heb ontvangen, almede dat ik op den zijne van verleden week zoodra mogelijk zal antwoorden, daar ik tegenwoordig wat onder de voeten ben, zeg hem ook dat ik zijn letteren in groote maat mijn aandacht en overweging waardig acht. — Ik kan niet begrijpen hoe zulk een klein jongtje het wagen durft zoo het beest te spelen, daar ik het zo dikwijls gewaarschouwd heb en bedrijgd heb gestreng te straffen. Hoe dikwijls ik ook zegge: Wacht u wel, dit of dat niet te doen, hij gaat steeds zijn gang en stoort hem aan mijn redenen niet. Hij zal dus weldra moeten ondervinden, wat het zegt: Wie niet horen wilt, die moet voelen.

45.

Ik zie liever de met witte zijlen voorziene schepen als de met rode zijlen bespannene. Er vaarden drieërleije soorten van vaartuigen voorbij, als schuiten, brikken en fregatten. Eene brik en fregat vaarden nast malkander. Beide hadden witte zijlen op. Waar hebt gij dan geweest, toen gij dit zagt. Wel ik stóndt op de

stranden aan de noordzee en had een verren kijker in de hand waardoor ik alles naauwkeurig kon opnemen. Ik zag zelf de matroozen op de ras en in het want klimmen. — Wien heeft de verre kijkers uitgevonden? Wel dat hadden Zacharias Janssen en Hans Lipperhey gedaan te Middelburg, in de jaren 1590. 't Was weerom een zoogenaamt toeval die deze nuttige werktuigen deed ontdekken. Maar zijn er wel toevallen? Ja, dat is een andere vraag, waarop ik uw niet zoo vlug antwoorden kan.

46.

De Heer A, die mij, overal waar hij maar kon, dwars dreef en dwars boemde heeft een belangrijke scha geleden. Eene zijner schepen is met muis en man vergaan. Dit is zeker een zware slag voor hem, en hij zal veel tijd nodig zijn om den zelve te herstellen. Ik ben gister bij hem geweest en toen was hij nog wel gemoed. Dat geloof ik graag, de tijding is eerst deze morgen aangekomen. Hij zal dan gister welgemoeder geweest zijn dan van daag. Laten wij hem een bezoek geven en trachten hem te troosten. Dat wil ik gaarn doen, want de christelijke zedenleer leert ons dat men geen kwaad met kwaad mag vergelden, en ik wil, zooveel in mijn vermogen is, deze leer beoefnen. Waarmede was het schip beladen? — Met honderd lasten tarw en vijfhonderd ponden

thee, te samen uitmakende een waarde van dertigduizend guldens.

47.

“Leve de Koning, riep het verheugde volk toen de vorst zijn intree in de stad dee, en alles op de beenen kwam om hem te zien. Daar was een jongen en twee meisjes, die door het gedrang onder de voet raakten. De Vorst groete zeer beleefd en was zichtbaar getroffen overal de liefdesbewijzen welke men hem gegeven had. Overal had m' eereboogen opgeregt, terwijl een eerewacht, uit de voornaamste der opgezetenen bestaande, de Vorst tegemoet was gereden en hem thands begeleide. Savends wierd de stad pragtig verligt en stak men kostbre vuurwerken af ter eere van de Vorst. — Dat onze Vorst nog lang in den vrede ons regeren mag is onze hartwensch, opdat welvaart en bloei meer en meer toenemen en het volk gelukkig is. — Dat is zoo!

48.

Hij loopt, waar hij wilt, riep de geregtdienaar, de dief zal mij niet ontkomen. Wel aan, de moed niet opgeheven, riep hij zijn metgezel toe, slaat gij dien weg in, ik zal dit pad kiezen, dan kan hij ons niet ontlopen. Gaan wij dan beide ons wegs, dan ontmoeten wij elkaar aan

het einde van beide de wegen, daar zij op een punt uitlopen. Had ik nu maar geen liddorens, zei deze, dan zou het wel gaan, maar dezen hinderen mij geweldiglijk; daarbij schijnt de dief niet heel mak te zijn, ten minsten men zou dit uit zijn veel lidteekens op zijn gelaat, wel mogen opmaken; maar komaan, laten wij zoo-schoone eene gelegenheid niet voorbij gaan, zonder een nieuw bewijs van onze moed en volharding te geven. Dit gezegd hebbende, ging hij voort. Of zij de dief nog gevat hebben, was mij onbekend.

49.

Mijn onderwijzer het goedkeurende zal ik voortaan meer tijd aan de beoefening der wiskunst wijden. In de andere, mij onontberelijke wetenschappen, als geschiedenis, aardrijkkunst, etc. reeds eenigzins gevordert zijnde, geloof ik dit gerust te kunnen doen, daar het toch mijn voornemen is eenen landmeter te worden. Ik heb mij de beginsels der meetkunst reeds pogen eigen te maken, en zal er mij dan nog meer aan laten gelegen liggen. — Lagchende kwam mijn leermeester in de kamer; hij had mijn alleen spraak gehoord en zeide: 't doet mij genoegen dat gij zoo groot een lust hebt voor het vak waartoe gij u bepaalt hebt; maar nog meer verheugt het mij te horen dat gij in alles mijn raad wilt inwinnen. — Van morgen

af aan kunt gij u al en geheel aan de wiskunde toewijden.

50.

Bedroefd zag mijne moeder en zuchtent hem aan, terwijl hij in een boek lezende was — Wie bedoeld gij met dat *hem*? Wel daarmee bedoele ik mijn oudste broeder, die sinds eenige tijd aan een kwijnende ziekte is lijdende, en op diens herstel weinig hoops is. Daarbij verbeeld hij zich altijd beter om beter te worden, terwijl hij zichtbaar van dag tot dag achteruit gaat. Dan beklaag ik hem van herten. — Hoe oud is hij wel? — Hij is bijna twintig jaar en heeft zich reeds veel kundigheid en daardoor algemeen de agting verworven, zoodat hij algemeen beklaagt word. Ik behoef u niet te zeggen hoe zijn toestand mij treft, te meer daar wij ons steeds innig lief gehad hebben, en steeds trachteden ons het leven aangenaam te maken. In den godsdienst alleen kan men in deze en dergelijke omstandigheden troost vinden.

51.

Mijns zusters zoon heeft eene duif te geschenke ontvangen en heeft haar kort gewiekt, zoodat zij niet goed meer kan vliegen. Hebt gij wel immer kort gewiekte en gekortwiekte vogelen bij malkaar gezien? — Hoe meent gij

dat? Is dat niet het zelve? — Wel neen, mijn lieve vriendje! daar is een hemelsch breed onderscheid tusschen. Vraag het maar eens aan gindsen arbeider, die altijd dagdieft en altijd dag gedieft heeft, die zal u dat onderscheid wel kunnen verklaren, en zoo deszelfs verklaaring u niet mogt vol doen, kom dan bij mij, dan zal ik trachten uw nieuwsgierigheid te bevreedigen. Ach, verklaar gij het mij maar, ik beloof het u, ik zal enkele aandacht zijn. — Welnu, luister dan en onthou wat ik u zeg.

52.

In ons lant verkoopt men de booter bij het pont, lood of wichtje, maar kent gij een land alwaar men ze bij het el verkoopt? — Dat land heet Spanje; door de warmte welke gewoonlijk aldaar heerst is het niet wel mogelijk de booter voor smelten te bewaren, daarom doet men ze in de ingewanden van sommige dieren, even als bij ons de worst. Dat, hetgene ik u thands zeg berust op het getuigenis van geloofswaardige menschen, die dat land hebben bezocht. Ook laat het zich zeer wel verklaren. 't Is om de zelfde rede, dat men in sterke warme landen onbekent is met het eis, en ons voor leugenaars hond, wanneer wij zeggen, een gedeelte van het jaar op het oppervlakte des waters te kunnen wandelen.

53.

Uw broeder is een regte poghans. Eergisteren toont hij mij een schilderij, gij weet wel, die welke in de middenkamer nast de venster hangt, en wilde mij wijsmaken, dat hij hetzelfde getekent had, en zie, heden morgen, toen wij twee en twee door den tuin wandelen, vernem ik, misleidde, van u, dat gij zelf dat schilderij hebt vervaardigt. Ik begrijp niet hoe sommige menschen niet schroomen, een ander leugens op de mouw te spellen, zouden zij niet weten, dat de waarheid, vroeger of later toch eens uitlikt. Zij denken zeker niet aan het versje: Al zij de leugen nog zoo snel, De waarheid achterhaald hem wel, en vergeten het gebod des heeren, dat luid: Gij zult geen valsch getuigenis spreken tegen uw naasten. Een leugenaar is somts ook een dief; want hij rooft niet zelden de goede naam eens andere.

54.

Wacht u voor die geene, die zich steeds uw vrienden noemen, en het in de daad niet zijn; die u slechts bij blijven zoo lang hun eigen belang dat vorderd, maar die u, zoodra gij hun dienst zoud behoeven, verlaten. Daarom bedenk het wel: de ware vriend kent men slechts in de nood en het ongeluk is de beste weegschaal om vrienden te weegen. Een waar vriend zal

u, in gene omstandigheid des levens, verlaaten, maar hem verblijden, wanneer hij in de gelegendheid gesteld word, u te kunnen helpen. Een waar vriend is het, die uw u gebreeken en misslagen onder de oogen durft te brengen, doch u teffens de middels aan de hand geeft om dezelve te herstellen. Zulke vrienden bevorderen den vrede uwer ziel en de rust van uw geweeten, en dan eerst mag men zeggen; de vriendschap is een groote schat.

55.

Hoe laat was het, toen gij uw nicht die tijding mede deelde? Het was zoo wat bij vijfje. — En hoe was zij te moede, toen zij dat vernam? — Zij was in 't minste niet tevrede over het gedrag haars broeders. O hoe boos was zij niet! en niet boos alleen, maar zelf bedroefd. Zij kon daar niet van spreken zonder schreijen en het was eerst over zesse, dat ik haar woning kon verlaten. — En haar broeder? O die zag ik nergens niet; hij zal mijn zekerlijk niet onder het oog hebben durven komen. 't Spijt mij dat ik zijn zuster bedroeven moest, maar vriendschaps — en pligthalve werd ik daartoe gedrongen. — Wat had die jongen dan toch uitgerigt? Hij had zich schuldig gemaakt aan dieverij in een gouden uurwerkmakerswinkel.

De allergrootste van die twee jongens is in derdehalf jaren een palm gegrosit; de ander daarentegen is in twéedhalf jaren slechts een duim gegroeit; dat scheelt nog al wat. Waar gaan zij beide heen? — Zij gaan naar stadwaarts om de boschappen te verrigten, welke hen ten ernstigsten zijn aanbevolen te doen. Ik ben berigt dat zij steeds hun besten doen om hun ouders en meesters genoeg te geven, en daarom op school en huis steeds gehoorzaam, zedig en vlijtig zijn. De man, waardoor mij dit berigt wierd is zeer gelovenswaardig, zoodat ik op zijn woorden wel staat durf te maken. Mogten alle kinderen en leerlingen hen gelijken, dan zouden zij zich zelf vrede en hun ouders en meesters vreugde verschaffen.

Wat baat het een mensch dat hij rijk aan geld en goed is, indien hij arm is in geest. Wat baat het hem dat hij alle de zinnelijke genoegens smaken kan, die de wereld aanbietet, zoo hij noch lust, noch geen vermogen bezit om zijn geest met nuttige kundigheid te versieren? Hoe rijk hij zijn mag, indien zijn rijkdom zijn eenigste vermaak uitmaakt, is hij toch nog maar arm. Beter is de rijkdom des geesten dan de rijkdom in geld en goed; deze kan

men ons ontnemen, gene niet; deze geeft ons somtemets kwelling en verdriet, gene is steeds de bron van edel genoeg en schenkt troost en opbeuring in den tegenspoed. Tragt dan steeds na beschaving des geesten en verligting van 't verstand; maar vergeet nimmer dat de geestgaven ook giften zijn van den grooten heer der schepping, aan wie gij eenmaal reekenschap zult moeten geven van het uw toevertrouwt talent.

58.

Hoeveel kost dit katoen de el? — Het kost een gulden. — Geef mij dan twintig el; hier zijn twintig gulden. — Snijd mij van die lap laken à vijf gulden een el, drie el af. — Als t' u blijft, Mijn Heer! Het geld van het katoen hebt gij reeds ontvangen; hier is dus nog vijftien guldens voor het laken dat ik gekogt heb. — Kunt gij mij nu een kleedermaker bezorgen; ik zou mij gaarne de maat laten nemen van een nieuwen lakenen rok; 'ten ware het u soms moeilijk viel daar achter te lopen. O neen, wij hebben hier een goeden kleedermaker in de buurt, die in een oogenblik hier zal zijn. Gelief zoo lang in de middenkamer te gaan, tot hij kome; wij zullen de man aanstonts ontbieden. — Dat is wel, ik voel mij zeer verplicht door uw vriendelijkheid.

Hebt gij nooit te Rotterdam geweest? Ja, ik was daar eens gedurende drie weken. Dan hebt gij toch wel het standbeeld van Gerrit Gerritsen gezien? — Wie meent gij daarmee? — Wel Erasmus. — Desiderius Erasmus is de latijnsche vertaling van dien hollandsen naam. — Ach, daarom begreep ik niet, wie gij bedoelt. Ja, het standbeeld van die beroemde Rotterdamsche heb ik meer als eens gezien. Is het de zelfde Erasmus die aan een zijner vrienden schreef, dat in Amsterdam de menschen, als de kraaien op de tops der boomen wonen; daarmee doelende op de houten palen waarop de Amsterdamsche huizen gebouwd zijn? — Ja wel, het is denzelfden. Zoo, dat was mij onbekent. 't Doet me plezier dat ik dat weer weet.

Er is een wezentlijk onderscheid tusschen zelfsliefde en eigenliefde. De zelfsliefde is door de wijze en goede schepper het hart van elk mensch ingeschept; daarom vint men ook nergens geen bevel, dat de mensch zich zelf moet lief hebben; maar wel, dat hij den naste zoo lief moet hebben als zich zelf. De zelfsliefde is een heilzaam geschenk, voor wie het mensch zijn Schepper niet genoeg danken kan. Zij be-

waart hem voor zelfsmoort en andre daden, welke zijn gezondheid of leven benadelen. De eigenliefde daarentegen is zeer te verfoeijen. De eigenlievende doet niets tot heil of nut van den naste; maar alles om zijnen wil; het eigene belang is de voorname drijfveer van alle zijne daden en doet hem zijn plichten omtrent God en den naste uit het oog verliezen. Leve de zelfslievende! Weg met de eigenlievende.

61.

Over wat leest gij morgen? — Morgen zal ik over Keizer Napoleon lezen, en wel bijzonder over den beroemde slag van Waterloo, die hij in 1815 jegens de bontgenoten verlooren geeft. — Er is meer dan een' verstandigen mensch geweest, die beweert hebben, dat van die slag het heil of onheil van Europa afhangt. Daar is er ook die dat betwijfflen. Zeer waarschijnlijk is het echter dat een groot deel van ons vaderland, hadden de bontgenoten die slag verloorren, weer in handen des Keizers Napoleons zoude gevallen zijn en wie weet hoe 't dan met ons was afgelopen. Danken wij alle, vooral op de beededag die jaarlijksch gehouden word, de voorzienigheid, mijn kinderen! die ons met onze vrijheid onze volktaal heeft terug geschonken en trachten wij steeds ons vaderland te verdedigen en onze schone vadertaal zuiver te schrijven.

Hebt gij nimmer, wanneer gij de tafel van vermeenigvuldiging, twee maal twee zijn vier, enz. opzegde of hoorde opzeggen, gedacht, wie zoude het eerste die tafel hebben uitgevonden? Komaan dat zal ik u zeggen. — Wanneer men de getalen voorkomende in die tafel op zulk een wijze in een vierkant plaats, dat er een en tachtig vaktjes ontstaan, zoodanig, dat de negen eerste vaktjes van de rechte naar de linkerhand de getalmerkken van een tot negen; het tweede negental vaktjes de tweevouden, het derde negental vaktjes de drievouden dier getalmerken bevatten en zoo voortgaat tot het negenste negental vaktjes toe, dat dan de negenvouden der getalmerken bevat, verkrijgt men een figuur, die men de Pijthagorische tafel noemde, na een zekere Pijthagoras, een zeer wijze man, die omstreeks vijfhonderd vieren-tachtig jaar voor Kristus geboorte leeft.

Ten dien tijde schreef men nog met ijzere stiften op steene of houte of ijzere platen of tafels, en daar nu deze getalen door Pijthagoras op zulk een tafel wierden geschreven, heete men ze de tafel van vermeenigvuldiging. Die tafel is dus al heel bejaart, niet waar? Pijthagoras was op 't eiland Samos geboren. Als

vele wijsheeren van die tijden, deedt hij grote reizen en stichte eindelijk een school te Crotona in Italië, waarin hij reeds de dubbelde beweging der aarde en de ware toestand van ons plannetenstelsel leerde. De oude vereerden hem als een bewonderenwaardig en bovennatuurlijk mensch. Men zegt dat hij de grondbeginselen der meet-, reken- en sterrekunde en der muziek uitvond. Omtrent het jaar 500 v. C. schijnt hij ten dood gebragt te zijn, om dat hij zich te veel met de staatkunde had bemoeit. Voor het overige is er weinig meer met zekerheid van den grooten Pijthagoras bekend.

64.

Een zot kan meer vragen als zeven wijze kunnen antwoorden. Dit spreekwoord hebt gij zeker wel eens gehoord. Vragen is echter niet zoo geheel af te keuren, want door vragen word men wijs. Wellicht hebt gij ook wel eens horen spreken van de zeven wijze van Griekenland. Dit waren wijze Grieken die het volk lessen van leefwijsheid gaven en schone spreuken en gezegdes onder hetzelfde verspreiden. — Biäs zeidde: ik draag alles met mij; de man was arm, doch wijs. Op zeker tijd een' man ter dood oordelende schreide hij. Indien gij óver den schuldigen weent, zeide iemand tegen hem, waarom veroordeeld gij hem dan? — Men moet, zei de wijze, der natuur gehoorza-

men, die ons het medeleiden oplegt, maar ons beveelt de wetten naar te koomen. — Ook beval hij de menschen al het goede, dat zij genieten, weder tot God, als zijn oorsprong, terug te brengen.

65.

Pittacus drong er op aan, als op het best van alles, om bij alle gelegenheden alles goeds te verrigten. Een zijner gezegdes is: het onmoglijke te begeren en ongevoelig te zijn voor het verdriet van andre, zijn twee grootte ziektes der ziel. — Kleobulus vermaande, dat men zijn vijanden aan zich moest verplichten, om hun daardoor tot zijne vrienden te maken. — Periander gaf zeer gestreng wetten tegen de luijgheid en weelde en heeft ooh veel schone zedespreuken naargelaten: hij was onafgankelijk heer van Korinthe. Solon, de wettengever van Athene, zeide: ik heb de Atheners niet de beste wetten gegeven, maar de wetten die zij in staat waren t'ontvangen. Herinnert gij u nog wat hij tot Krezus zegde. Wat dat ook geen gezegde vol wijsheid? — Thales was de eerste die een zonverduistering berekende en de kennis van kunsten en wetenschappen tragte hij dienstbaar te maken aan den godsdienst en deugd.

Onder de schone woorden van Thales behoren ook de volgende het heil van ons leven bestaat in gezondheid en dat van onze geest in kennis. In het helal is God boven alle anderen verheeven, want hij is niet geschaapen; de wereld is het schoonste, want hij is het werk van God, het grootste is de ruimte, het snelste de geest, het sterkste het lot, het wijste de tijd. — Thales was Pijthagoras leermeester. — Chilo de Spartaan tragte de schone leer van zelfs kennis in te prenten. Hij zeide onder anderen: drie dingen zijn er in de wereld, die bezwarelijk te doen zijn; namelijk verborgen dingen te verzwijgen, ongeleik te dulden en de lege tijd wel doorbrengen. Chilo storf van blijdschap, terwijl hij zijn zoon omhelsde, toen deze overwinnaar was geweest in de Olympische spellen. — Nu weet gij iets van alle de zeven wijze, van af den eerste tot toe den laatste.

Hoe dikwijls zegt men: ik kan niet, zonder met de grootste ernst beproeft te hebben of men niet zou kunnen? Dit is geen goede handelwijs; laat het voorbeeld van Demosthenes u tot beter gedagten brengen. Deze, een zwakke stem hebbende, begaf hem naar het zeestrand,

terwijl de baren bruischten en een vervarelijk geraas maakten en trachtte alsdan zijn stem boven het geweld van den wind en baren te verheffen. Om zijn spraakwerktuigen te oefnen, nam hij eene meenigte kleine steentjes in zijn mond en trachte aldus zijn redevoerings uit te spreken. Ten einde zich te gewennen om bij het spreken in het openbare zijne schouders noch zijne arms niet te veel te beweegen, hong hij twee spiezen, met de scherpe punt naar beneden, boven zijn schouders, zoodat deze hem telke male, als hij armen of schouders te veel bewoog, in zijn vlees prikten.

68.

Wilt gij een bewijs van het gedult van Demosthenes. Hij overschreef acht maal de werken van Thucydides, een beroemt geschiedschrijver, en daar dit hem nog niet voldoet, leert hij ze van buiten. En wat was het gevolg van alle dezen arbeid en moeite? Hij wierd door tijdgenoot en nakomeling den vader der griekse welsprekendheid genoemd, en zijn dankbare atheense medeburgers rigteden hem een bronze standbeeld op. Daarbij bezat Demosthenes de edelste vaderlandliefde, waarschouwde altijd, maar te vergeefs, tegen de bedoelingen der macedonische vorsten, tot dat deze eindelijk Athene, benevens geheel het griekenland aan zich onderworpen. Daarom

stont op het bronzen standbeeld van Demosthenes: Indien de kracht van uw arm, Demosthenes, uw vernuft even genaard had, zou nooit de macedonische krijgsgod de grieken dienstbaar hebben gemaakt.

69.

Zekerlijk hebt gij meer dan eens horen zeggen: die man of vrouw is buiten westen, terwijl men daarmee bedoelde, dat zij, of in een flouwte legden of wel van haar verstand berooft waren, en dus in een onaangenaamen of gevaarlijken toestand verkeerden. Dit gezegde is afkomstig uit de tijd toen men in de aardrijk- en zeevaartkunde nog weinig vorderingen gemaakt had en men zich op de atlantische oseaan, die in het westen, ten westen van Uropa lag, niet ver durfde wagen en nog niet wist, dat er in dat onbekent westen een groot werelddeel verborgen lei. Men meende toen ook, dat men aan de westkusten van Spanje en Frankrijk aan het eindje der aard was, en noemde daarom, in beide de landen, een kaap finisterre, dat is, aardeinder. Wie dus buiten het westen raakte, dat is, op de atlantische oseaan de kust uit het oog verloor, werd geacht de dood nabij en redloos verloren te zijn; het eenigste wat de zeemannen dan teregt kon brengen was, het letten op de noortstar, door

wien zij zien konden in wat rigting zij moesten zeilen om weder de kust te berijken.

70.

Wat wij noemen buiten 'twesten raken, wordt door de franschen genoemd: de noordstar verliezen, 't geen als gij wel op gelet hebt op het zelve nederkomt. — Eerst naar de uitvinding van 't kompas dorst men zich verder op den oseaan wagen, daar men thands zelfs bij duister weder, als de noordstar niet zichtbaar was, toch weten kon, in welke rigting men stieren mogt om de vaste wal te berijken. De eerste kompassen waren zeer eenvoudig; zij bestonden uit een, met zeilsteen aangestroken naalt, die vrijelijk op het vlak van een met water gevuld bakje ruste en wiens eene uiteinde altijd naar het noorden wees. De steen, met wien men het eene uiteinde der kompasnaalt streikt, heet daarom zeilsteen, omdat de zeevarers thans veiliger en geruster de zeën bezeilen kunnen.

71.

Een metselaar die op het eiland sint Helena wrocht viel van een stijger naar beneen. Napoleon, geweest keizer van Frankrijk, rigte de man op, zeggende: o 'tis niemendal, ik heb wel groter val gedaan in mijn leven, zonder er het leven bij in te schieten. — Welken val had

de zoo gehaatte Napoleon gedaan? Het was geen eigentlijke maar oneigentlijke val. Hij is van de keizertroon gevallen en door zijn vijanden veroordeelt om op het eiland sint Helena verbannen te worden, alwaar hij in 1821 is overgeleden. Zijn eerste gevangenseiland was Elba in de middelandse zee, dicht bij de kust van Italie. Daar het hem gelukt was van het te ontvlugten, wierd hij, nadat hij de slag van Waterloo verlooren hadt en gevangen genomen was, tot St. Helena verwijst

72.

Ik zag mijn vriend staan schreijen en toen ik naar de rede, waarom, vernam, zeide men mij dat hij zijn ouders ongehoorzaam was geweest. Men beschreef hem verder zoo slecht, dat ik moeite had om hun te geloven en dat ik uitriep: wel, wel, wat ben ik dan in mijn vriend vergisd. Ik dacht altijd: hij word eenmaal een groot man, omdat hij mij steeds een braaf en oppassende leerling schijnt, maar thans moet ik van gedagten veranderen. Als hij zoo voortgaat komt er nooit iets van hem. Zoodra ik in de gelegenheid ben, hem te spreken, zal ik hem zeggen, dat hij zijn gedrag moet verbeetren; dat hij, zonder dat, een onnut lid der maatschappij word, die zich zelf en anderen ongelukkig maakt. Ik zal hem wijzen op zijn ouders

liefde en hem tonen, hoe hij die met ondank vergelt.

73.

Zij waren met hun vijf broers en met hun zes zusters; dat maakt te zamen elf kinderen uit. Hun vader was een oude vriend van mij; in onze jeugd zijn wij samen school gegaan bij den onderwijzer die naast de fransche-broodbakker woont.

Ik bedoel de Hollandse franschbroodbakker niet; maar die bakker, die uit Frankrijk is gevlucht en zich alhier met de woon heeft nedar gezet. Dien goede oude vriend hebben vele ongelukken getroffen. Zijne twee zoons zijn verdronken en zijn eene dochter is van schrik hieroven kranksinnig geworden. Gij kunt dus begrijpen, hoe de ouders bij zulk een dubbeld verlies te moede waren. Ook geraakte op een nacht hun woning in den brand; doch de brand werd gelukkig nog al tijdelijk geblust. Mijn heilwenschen voor mijn oude vriend en dat geen ongelukken hem meer treffen mogen!

74.

Wat hebt gij daar! — Een pak boeken, die ik op bezien ontvangen heb van den hoogdnitschen boekhandelaar. De man heeft zeker ver-

geten, dat ik geen hoogduitsch kan. Wilt gij z'eens bekijken, wellicht vind gij er iets in dat van uw gaanding is. Ik dank u, hoogduitsche leerboeken heb ik, en wanneer ik dan het een of ander leesboek mij aanschaf, koop ik liever hollandse, omdat ik die taal toch altijd 't best versta. Daarin kunt gij gelijk hebben, mijn vriend! maar ik geloof tevens, dat het zeer nuttig is, nu en dan, eenig werk in een vreemde taal geschreven, te lezen; daardoor word ons die taal meer eigen en men ontdekt uitdrukkingen, welke men nog nergens niet gevonden hadt. Vooral heb ik het lezen van boeken in een vreemde taal geschreven, hen horen aanpreizen, die zelden in gelegenheid waren die vreemde taal met anderen te spreken, en ik geloof dat het een goeden raad was.

75.

Niet al de schapen dragen wol; op het eiland Timor in Oostinje vind men schapen met haar; men wilt dat deze verbastert zijn. Op het eiland Madagaskar, gelegen aan de oostkust van Afrika vind men hoenders, negerhoenders genoemd, met zwart vlees en zwarte beenen; — 't vlees dezer hoenders laat zich nogthands wel eten. — In Zuidafrika, een streek land, waar het veel warmer is dan bij ons, treft men een vogeltje aan, de honingvogel genaamt. Dit beestje zoekt de jaegers en andere personen op

en tracht ze als 't ware, na de plaats te lokken, waar zich honingbijen genestelt hebben. Dit is meestal in holle bomen of in holligheden derzelve. De jaager maakt zich van de honing meester, doch geeft een gedeelte van de honinggraten en honing aan het vogeltje dat hem de weg heeft gewezen. Aan deze eigenschap heeft dit beesje zijn naam te danken.

76.

Sommige bewoners van Oostinje handelen met hunne nagels, die zij op de vingers krijgen niet zoo als wij, dat is: zij houden ze niet kort, door ze van tijd van tijd af te snijden; integendeel zij laten ze zoo lang groeijen als 't mogelijk is en laten ze vervolgens in goud vatten; dus menschen met goude nagels. Zoo men wil, maken sommige Javaanen en andere volken aldaar, wel eens een slegt gebruik van deze lange nagels. Daar zij zeer wraakzugtig zijn, verbergen zij tussen dezelve eenig gift en laten het ongemerkt in de spijs of drank vallen van hem op wie zij zich willen wreeken. Drinkt deze de drank, dan is hij verloren. — De Timoreezen handelen met hunne tanden als andere met hunne nagels; dat is, zij omkleden ze ook met goud; 't zal voorzeker voor een Europeer, die dit voor het eerst ziet, een vreemd gezicht zijn.

Misschien hebt gij wel eens horen spreken van de strenge winter van 1740; het volgende zal u doen zien dat 't niet zonder rede is. In 't begin van 't jaar 1740 had men hier te land en overal in andere gewesten, een zoo harden vorst, dat die, bij menschenheugen, alle de vroegeren overtrof. De koude was zoo groot, dat menschen op velden en weegen, wilde dieren in de bossen, vooglen in de lugt, vissen in de rivieren, en geboomtens en gewasschen in menigte dood voren. Ook bleef de koude de gantsche lente aanhouden, zoodat in 't begin van Junij de bomen nog geen bladen droegen en bijna geen gras op de velden gezien wierd. Men betaalde voor een voer hooi, weegende zestienhondert pond meer dan honderd guldens; waarbij nog kwam dat de eetwaarde van dag tot dag in prijs steigerde, en weinig voor de ambagtslieden te winnen was.

Van den buitengewoonen winter van 1709 meld ons de geschiedschrijver, dat het eenen winter was zoo als in geen eeuwen in de Nederlanden geweest was; de vooglen vielen bij menigte dood en bevroren neder uit de lugt; men liep op 't zout water van Vlissingen tot Saardam toe; zelf de vierde Maart liep men

nog wel een kwartier uur ver op de zoute zee buiten Vlissingen; verscheidene menschen voren dood; tweeëntwintig schildwachten op hare posten; twee ruiters, stijf en dood gevrozen, kwamen op hun paart, binnen Gent gereden, als of zij leefden. Door dien strengen vorst van 11 à 12 weeken was de turf niet te bekoomen als met een weinig. Zij koste acht-enveertig guldens het last, en in den volgende zomer koste de tarwe, twee en vierentwintig guldens het zak en voorts alle andere eetwaarde na evenredigheid.

79.

In vroeger eeuwen was het geld ongelijk van meerder waardij als tegenwoordig. Dit blijkt onder andere uit het onkostboek der stad Hoorn. Daar laest men in op 't jaar 1464, dat de burgermeesters op 't stadhuis verteerden, als de heer van Charlois daar tegenwoordig was, drie stuivers; idem de zelfde heer nog eens getrakteert voor twee stuivers en acht pennings; idem, een maaltijt, die koste achteen stuivers; idem, als de heer pensionaris van stadwege moest rijden, en een gehele schuit afhuuren, gaf hij voor vracht van Hoorn tot Avenhorn tien pennings; van Avenhorn op Alkmaar, twee stuivers, enz. en toen men in 1437 voor een roggge brood van drie penden, twee stuivers en twee duiten mogt betalen, noemde men het

een dieren tijd. In 1501 was het daartegen zoo'n goekope tijd dat men kon kopen : 1 half agtste deel tarwe , 1 vette gans , 1 pont boter en 1 stoop wijn al te zamen voor ..... zes stuivers.

80.

De heer, welke men op het stadhuis te Hoorn toen zoo goedkoop, beterkoop als men thands zou kunnen doen, trakteerde was de zoon van Filips den goede, hertog van Bourgondie, graaf van Hol- en Zeeland, enz. Toen was hij nog maar heer van Charlois, een dorp tegen Rotterdam over, dat hij had laten bouwen en naar hem aldus was geheten. Hij is naderhand zoo keroemt geworden als Karel de Stoute. Hij was stoutmoedig en vastberaden, doch daarbij heerszuchtig en soms ook wreed, 't welk hem zijn dood gekost heeft; want toen hij een zwitsers steedje, Granson, op belofte van een goede behandeling ingenomen had, liet hij wel 500 Zwitsers ombrengen. Dit vertorende in hooge mate al wat Zwitser was. Zij vielen hem aan, sloegen hem op de vlucht en ontnamen hem alle zijne goederen, waaronder ook een diamant van groote waarde, die naderhand de kroon der fransche koningen heeft versiert.

De Zwitsers hadden getoont dat de Napoleon der vijftienste eeuw niet onverwinnelijk was. Kort daarop leet dan ook de vorst een tweede nederlaag bij Murten, door welke tegenspoet hij zoo getroffen was, dat zijne herssens eenigen tijd gekrenkt scheenen. Het bericht dat men hem de stad Nancy ontrukkt had, bracht hem weder in het wapen en — voor het laatste maal, daar hij, voor Nancij het onderspit moetende delven, een groot deel zijner manschap en zelfs het leven verloor; t zij door verraad, 't zij door het vijandlijk loot, de 5 Januarij 1477. Twee dagen naar de slag vindt men zijn lijk, nakend in een moeras, waarin het met het aangezicht was vast gevoren. Zoo stierf een man, die men wel de naam van een groote veltheer niet weigren kan, maar die het tot oneer strekt, dat hij met zijn hof in weelde en pragt leefde, terwijl zijn onderdanen armoede en gebrek leden.

Zoudt gij den zin en betekenis van het volgende versje wel kunnen zeggen, waarin iemand over zijns paards toestand spreekt :

Mijn paart gaat sleiten dat men 't ziet;
Het eet en drinkt en anders niet.

Wat rede is hier uittedelven ?
 't Vergaat , om dat het niet vergaat.
 Wat raad — deplijster legt op straat
 Verstaat gj 't niet, 't verstaat zijn zelveu.

Almede van het volgende versje :

De wereld noemd een wijze man , wel te recht,
 De tafel van Gods tien geboden , averrecht.

Zal de leerling goed de zin dezer twee laatste regels bevatten , dan merkt hij op , dat het soms duisternis van zin veroorzaakt , wanneer men het onderwerp der reden , in plaats van voor- , achteraan plaatst.

83.

Volgens de geschiedschrijver Herodotus waren de Egyptenaars de eerste die de onsterfelijkheid der ziel vaststelden en beweerden dat het mensch , gestorven zijnde , de ziel overging in het lichaam van een dier , en dat , na gedurende drie duizend jaar van het eene dier in het andere overgegaan te hebben , hij weer in een menschlijk lichaam terugkeerde. Dan keerden de zielen , naar alle hunne proeven ondergaan te zijn , naar de hogere gewesten terug , waar zij van gekomen waren. De deugdzaamste gaan regelrecht naar de Zon en naar de Hondstar , de anderen moeten zich naar de dwaalstarren begeven. Geen wonder dus , dat bij zulke ge-

voelens Egypte de diervereering aanname. Hier vereerde men de bok, ginder de kat, elders weer de wolfs en jakhalzen en op andere plaatsen weer de krokodil. Daar en boven had ieder huisgezin haar heilige vogel, die met alle mooglijke zorg wierd gevoed, gebalsemt en aan de zijde zijns meesters begraven.

84.

Thomas Faller, een neegerslaaf in Virginia in Noordamerika bezat een verbaazent geheugen, 't geen hij slechts door oefning verkreegen had. In het eerste kon hij slechts tot tien tellen en meende reeds een geleerden bol te wezen, toen hij 't zoover had gebragt dat hij tot honderd tellen kon. Later telde hij, zoo Jangs zoo meer dingen, als de haren van een koestaart, welke 1782 bedroegen, toen de korels van eenen schepel tarwe, enz. tot hij eindlijk zoover was gekomen dat hij ongelofelijke sommen uit zijn hoofd oplostte. Iemand vroeg hem hoeveel sekonden anderhalf jaren waren en in twee minuten antwoordde hij: 47304000. Daarop vroeg men hem, hoeveel sekonden een man geleefd hadde, die 70 jaar, 17 dagen en 12 uur was oud geworden en in anderhalf minuten gaf hij 't juiste antwoord. Zoover kan men 't door oefening brengen.

Sessa, zoon van Daher, vindt, zegt men, het schaakspel uit, waarin de koning, ofschoon het belangrijkste stuk, geen enkel schrede doen kan, zonder de hulp zijner onderdanen, de pionnen of boers, met oogmerk om Scheram, een der koningen van Indie, de grontbeginsels van regtvaardig- en billijkheid te herinneren, volgens welken hij zijne onderdanen regeeren moest. Scheram, verrukt over een les, op zoo vernuftiglijk een wijs gegeven, veroorlofde Sessa de beloning te vragen welke hij verkoos. Sessa vroeg een korreltje graan voor het eerst vakje van het schaakbort, twee korreltjes voor het tweede, vier voor het derde, acht voor het vierde en zoo voorts tot aan het vierensestigste vakje toe. De vorst Scheram was te onvrede en bijna verontwaardigt over de, na hij dagt, geringe beloning, die hem gevraagd wierd en beval dat men Sessa dadelijk gaf wat hij gevraagd hadde.

Hoe groot was derhalven de verwondering van den vorst, toen men de berekening van het aantal korrels gedaan hebbende, bevont dat hetzelfde zijn zou: 18446774073709551615 en dat het gehele land geen koren genoeg zou hebben om aan Sessas eisch te voldoen. En dit

zult gij ook wel geloven als ik u zeg, dat men heeft uitgerekent dat men een stuk land acht malen zoo groot als de oppervlakte der gehele aarde zoude moeten bezaaijen met koren, om in een jaar het gevraagde getal korrels van Sessa te verkrijgen. Het koorn dat men alsdan bij d' oogst zoude inzaamlen zoude ten minsten Frankrijk, zoo groot als het zij, ter hoogte van een el met koorn bedekken; terwijl de beroemde engelse wiskundige Wallis heeft uitgesijfert, dat men van alle deze korrels een piramide zou kunnen maken van 9 Engelsche mijlen lengte, breete en hoogte. Wat zegt gij daarvan? Vroeg Sessa wel zoo weinig?

87.

In groote onderscheiden zich voornamentlijk de Patagoniers die in het zuiden van Amerika, tussen de revier la Plata en de straat Magellaans, wonen. Zij zijn gewonelijk meer als zes voeten lang en hebben van wegens de geweldige sterke bouw huns lichaams een nog grooter, in de daad reusachtig voorkomen. Zonder twijfel is zulks het gevolg van hun gezonde leefwijze en den invloed, die de vrij ruwe lugtstreek, in welke zij leven, uitoefend. Zoo waren ook onze voorouders, toen zij, nog, zonder beschaving, met de Patagoniers het zelve klimaat gemeen hebbende, tevens een gelijke levenswijze voerden, waarschijnlijk evene echte reu-

zen. Aan Olivier van Noord, die een reis rond de wereld om gedaan heeft hebben wij nauwkeurige berichten betrekkelijk de Patagoniers te danken.

88.

Olivier van Noord is de eerste Nederlander, die de reis rondom de wereld gedaan heeft. Hij vertrok in 1598 en is de 26 Augustus 1601, naar een afwezigheid van bijna drie jaren, teruggekeert. Zijn waarneemingen omtrent de Patagoniers komen hierop neder. Dit volk was in stammen verdeelt, die in verschillende streken woonden. Drie derzelve hadden een gewoon gestalte, een brede borst en waren geheel beschildert; maar de vierde stam, waren reuzen van tien à twaalf voeten lang en meest altoos met de overige stammen in den oorlog. Dit eenvoudig verslag kreeg van Noord van een jong Patagonier, die hij beneevens drie andere jongens en twee meisjes gevangen genoomen had en in het neerduitsch had doen onderwijzen. Hieruit wordt ons ook duidelijk waarom door deze reiziger de Patagoniers een gewone en door genen weder een buitengewone gestalte is toegeschreven.

89.

Hebt gij wel ooit eens naargedacht waarom

men toch altijd spreekt van Zeeuwse Chocolade? Dit zal ik u zeggen. Toen de heer Cornelis van Aerssen van Sommelsdijk, goeverneur generaal was van Surinaame, nam hij, om aldaar soldaten te krijgen hollandse misdadigers of personen uit de gevangenis als zoodanig in den dienst, en beproefde deze zedeloze aan orde en tugt te gewennen, 't geen echter mislukte, daar de booswigten schelmen en gauwdieven bleven en wegliepen na de binnenlanden, en dan met veel moeite en kosten moesten terug gehaald worden. Op een dezer togten leerde de bevelhebber Chatillon de cacao, waaruit de chocolade vervaardigd wordt, kennen, waardoor dit gewas in de colonie kon worden aangeteelt. Dit gaf spoedig een nieuwe tak van landbouw en deed in het vaderland, de eerste Zeeuwse chocoladefabrieken ontstaan.

90.

Uit genomen proeven is gebleken dat men op 333 ellen afstand, het geluit juist een seconde later hoort dan wanneer men er vlak bij is. Op tweemaal 333 of 666 ellen hoort men het geluit dus twee sekonden later. Hierdoor kan m' uitrekenen hoever het onweer van ons verwijderd is. Men telt het aantal sekonden, welke verlopen tussen het ligt en de slagen; zooveel sekonden als men getelt heeft zooveel malen 333 ellen is de uitbarsting van ons ver-

wijdert. — Van daar dat de soldaat, als hij het vuur van de vijand effen zien kan, nog tijd heeft, om de kogel, die op hem aankomt, t'ontwijken. Zoo ziet men ook, wanneer men op eenigen afstand staat van een smidse, waar gewerkt wordt, de hamer eerder nederkomen op het aambeeld als dat men de slag hoort. 't Bovenstaande zal u dus wel niet ongelofelijk voorkomen.

91.

Hoe men uw zusters kind ook rade en te-regtwijze, hij ga immer zijn gang. Gisteren wierp hij den visch, welken deszelfs moeder gekogt had, in de sloten die rond het huis leggen en palingen, baarsen en spieringen, alles zwemde weg. 't Schijnt dat hij er vermaak in hebbe anderen te kwellen of te plagen. Was ik in zijn moeders plaats ik zou hem gestreng kasteiden, daar zachte noch harde vermaningen tot heden niet bateden. Ik rade dat de vrouw reeds vroeger aan en lade mij daardoor des jongens hekel op den hals. Niettemin zal ik heden avond nogmaals na de vrouw toegaan en dezen raad geven. Wie weet of zij dan nog niet eens vreugde aan hem beleeft. En nu? Hij gaat van kwaad tot erg en wat zal het einde wezen. — dat hij van ieder min geacht wordt.

De winter geeindigd zijnde en de lente begonnen krijgt de geheele natuur een ander aanzien. Het gras en bloemen beginnen weer uit te spruiten, de zwaluws die ons bij het naadren van de winter verlaten hebben, komen ons weder bezoeken en bouwen hun kunstige nesjes onder de dakken en aan de vengsters; het vee verlaat den muffen stal en dartelt weer in de wijden, de landmans bezaaijen den akker, en al wat leeft of groeit verheugt zich weder in de warm en warmer wordende stralen der zon. Gelukkig dan hij, die door geen ziekte of ongemak aan zijn leeger gebonden wordt en die in de ontwikkeling der natuur weder Gods liefderijk bestuur opmerkt. Wel hij, die dan gevoelens koestert van dankbaarheid en liefde voor den goeden en wijzen Schepper, die zijn schepselen nimmer vergeet. Laten wij hem toch ook nooit vergeten!

Charondas, wetgever van Thurium leefde 440 J. v. C. en had op doodstraf verboden niet gewapent in de volkvergadering te verschijnen. Op zeker tijd, toen hij van een krijgstogt terugkwam, hoorde hij dat er een groot rumoer in de volkvergadering was en hij spoede naar derwaarts zonder aan zijn degen te

denken. Nu schreeuwde men, dat hij zelf de wet verbreekt, die hij zelf gegeven had. Neen, riep hij uit, ofschoon 't een onwilkeurige daad van mij is, zal ik mijn eigen wet gestant doen, en met deze woorden stoot hij zich de degen in zijn borst en bezegelde aldus zijn gegeven wet met zijn bloed. — Deze Charondas stelde de onwetenheid, terecht, als de moeder der ondeugd voor en hij noodzaakte de ouders, ook hunne kinderen te laten onderwijzen.

94.

Als een der oudste wetgevers is ons Zoroaster bekend, die, zoo als men beweerd, de koning der Bactriërs was en godsdienstige wetten gaf aan de Perzianen. Wanneer hij geleefd hebbe, is met geen zekerheid bepaalt. De leerstellingen van dezen wetgever waren op eene verstandige zedekunde gegrond. Het opperwezen stelde hij als het beginsel van alle het goede voor, terwijl een ander wezen, volgens hem, het kwade voortbragt. Tot de leerstellingen van deze man behoren de volgende: de regtvaardige God zal de mensch, na het goed en kwaad dat hij gedaan hebbe, oordelen. De goede zullen in het heilrijk licht opgenoomen en de kwade in de duisternis verstoten worden. In de onzekerheid zijnde of een daad goed of kwaad zij, moet men hem niet volbrengen. Matig u geen vreemt eigendom aan en onthout u

van ieder onrechtvaardigheid. — Ziedaar leringen van een bijden wier betragting een kristen eer zoude doen.

95.

In het jaar 1307 beval Gessler, die als de lantvoogt van den keizer Albert Zwitserland hielp bestieren, dat Wilem Tell, een Zwitser, die zijne bevellen getrotseert had, op straf des doods, een appel van het hoofd zijns zoons mogt schieten. Het bate niets dat Tell zich tegen dit zonderling en vreed bevel aankante; men bedreigde hem, ingeval van weigring, met zijn eigen dood en die zijns kinds. Tell gehoorzaamt en heeft 't geluk d'appel met zijn pijl wegteschieten. Gessler wierd echter gewaar dat hij nog een pijl verborgen hield en vroeg hem wat hij daarmee bedoelde. Ik zoude u er mee doorgeboord hebben, had ik mijn zoon getroffen was het fier antwoord des vaders. Daarop liet Gessler Tell om dit gezegde in beejen slaan; doch op de weg na zijn gavan-genis, yont Tell middel om te ontkomen en Gessler te doden. — Deze geschiedenis yindt men op menig schilderij voorgesteld; maar ik mag uw verzekeren dat zij geheel en al ver-digt is.

Karel de zesde, de koning van Frankrijk, werd in 1360 geboren, en volgde zijn vader Karel V in 1380 op. Zijn eerste daden voorspelden eene zegenrijke en zegerijke regeering; dan, hoe spoedig veranderde dit. Men bespeurde weldra dat de koning aan vlaagen van kranksinnigheid leet, zoodat hij langzamerhand geheel en al wezentloos werd. Aan verscheiden kunstenaars werd daarom ook de taak opgegeven, om een geschikt spel uitte vinden, dat de koning tot eenig vermaak zou kunnen dienen, en Jacquemin Grigonneur, een bekwame schilder, scheen, door het uitvinden van speelkaarten, het meerste dit doel getroffen te hebben. Hoe verbaast zou die man staan te kijken, in dien hij eens wist, dat een spel, tot vermaak van een gekke koning uitgevonden, thans de geliefdst koosde uitspanning van schier alle standen is geworden. Karel II overleet in 1412.

Wij hebben in de geschiedenis van ons vaderland verscheide voorbeelden dat door de partijen die het gezag des stadhouders of dat der staten wilden doen boven drijven, somts de grootste beroeringen zijn te weeg gebracht. Men denkt slechts aan de jaren 1619, 1672, 1650,

enz. Het is ook aan een der zoogenaamde prinsgezinden dat wij de rare kijkkas, bekend onder de naam van Jan Klaassensspel te danken hebben. Jan Klaassen is eigenlijk de naam van een trompetter bij de lijfwagt van den prins Willem II, en deze weigerde, na diens dood, in den dienst der staten overtegaan, als te zeer aan den prins, die grote onaangenaamheden met de staten gehad had, gehegt. Hij ging dus in 1652 in de steden dan hier dan elders op de hoeken der straaten staan en vermaakte het volk, dat meest stadhouderschgezint was, door zijn punttige gezegdens welke op de regering der staten zinspeelden. Weldra bedient hij zich hierbij van een kast en een pop, die hij dan zijn aardigheidjes liet uitkraamen. Zoo kreeg deze pop de naam van Jan Klaassen en is zoo tot heden toe blijven heten.

98.

Hebt gij nimmer gehoord van de automaat van Vaucanson? Dit was een fraai houten beelt dat tien verschillende wijzen op de fluit speelt en door Vaucanson, een beroemde werktuigkundige, op achttienjarige leeftijd was vervaardigt. Behalve deze fluitspeelder vervaardigde hij nog een eend, die graankorrels oppikte en verteerde, alsmeê een trommelslager, die twintigderlei wijzen op zijnen trom sloeg. Ook heeft hij vele nuttige werktuigen, ter volmaking en verkor-

ting van den arbeit uitgevonden. En hoe werd deze man tot de beoefning der werktuigkunde, waarin hij 't zoover gebracht heeft, gelijid? Zijne moeder, die dikwijls haar zaakbesturer ging bezoeken, liet den jongen knaap meestal na hare terugkomst in het spreekvertrek, waar een klok hong, wachten. Door verveeling gekwelt, begon hij het samenstel der klok te onderzoeken, en had weldra daarvan een juist begrip, vervaardigde eene klok, welks inwendig werk van hout was, en van dat ogenblik af aan, lag hij zich met geheel zijn hart op de werktuigkunde toe.

99.

Weet gij wel hoe men het somts aanlegt om de apen levendig in handen te krijgen? Deze dieren, dit zult gij wel weten, vinden er vermaak in alles naar te doen, wat zij voor zien doen; daarom plaatst men op een open plaats in het bos, waar deze dieren zich ophouden, eenige vaten of bakken met lijmwater en een vat met schoon water. Alsdan wassen een of meer personen zich met het schoon water, hetzij twee of driemaal en gieten hetzelfde vervolgens uit. De apen dit gezien hebbende, begeeven zich, zoodra de personen zich verwijdert hebben, naar de bakken en wassen hun met het lijmwater, dat weldra aan hun ogen blijft kleeven en hun belet te zien waar

zij lopen. Van dat oogenblik maakt men gebruik om de apen te greipen en in verzeekerde bewaring te brengen. Anderen handelen eenigszins anders. Zij trekken laarsen, eenige reizen in- en uit, en laten ze dan leggen, zich achter eenige bomen verbergende. De apen trekken ook deze laarsen aan en — de jagers toesnellende, grijpen ze, daar ze met de laarsen aan de benen, niet goed voort kunnen.

100.

Wanneer gij voor u gedrag een volmaakt en hijlig voorbeeld wenst, mijn leerlingen! kies dan het voorbeeld van de grote verlosser der mensen; van hem, die op aarde kwam om de mensen een voorbeeld te leveren van volmaakte gehoorzaamheid aan de Schepper van hemel en aarde, onze aller Vader. Van hem, die uit de hemel is nedergedaald, om onder de gedaante van een sterfling, aan sterflingen de weg ter zaligheid te leren en hen de wil zijns hemelschen Vaders te leren kennen. In zijn jeugt onderscheide hij zich door onderdanigheid en gehoorzaamheid aan zijn ouders en door nieuwsgierigheid, zoodat hij met de wijsten zijns volks sprak en om inligting vraagde. En zijn verder leeven, heeft hij het niet geheel en al geweid aan het heil der menschheid. Geneesde hij niet allen, die vol

geloof aan zijne kragt, bij hem herstelling kwamen zoeken? Ja, hij was de eenige, die zeggen kon: wie uwer overtuigd mij van zonde. En — nogthans — een schandelijke kruisdood, het toppunt zijner zelfverlochening, was zijn loon. —

Door J. OOMKENS. J. ZOON is

mede uitgegeven :

- BOSCH, (M. VAN HELJNINGEN) *Moeder Anna en hare Kindertjes*, 1ste stukje.
21ste druk . . . . . f „-20.
— Idem 2de stukje. 15de druk . . . - „-20.
- BRANDT, HZ. (S.) *Meetkundig Rekenboek*, beschouwd en werkdadig ingerigt ten dienste der Scholen. Met platen vermeerderd met een vervolg. 2de druk . . . . . - 2-00.
- CLEEFF, (J. VAN) *Verzameling van voorstellen*, ten dienste van hen, die zich wenschen toe te leggen op het *meetkundig rekenen*. 4de druk . . . . - „-30.
— *Verzameling van voorstellen*, ter toepassing van de *bolvormige driehoeksmeting* . . . . . - „-25.
- De Taalvriend*. Een leer- en leesboekje voor de middelste klasse der scholen - „-20.
- De Huiskamer*. Een schoolboekje voor de middelste klasse der scholen . . - „-20.
- EGER, (J. C.) *Aardrijksbeschrijving*, ten gebuike van gymnasiën en andere scholen . . . . . - „-90.
— *Beknopt overzicht der Algemeene Geschiedenis*, voor eerstbeginnenden. . - „-30.
- GOEVERNEUR, (J. J. A.) *Oom Willem en zijne buurkindertjes*. 2de druk . . . - „-20.
— *Tante Dientje*, Een schoolboekje . . - „-20.
- HAUFF, (W. G.) *De 150 Psalmen enz.*, gezet voor het orgel en pianoforte,

met de noodige harmonie, in gene-
raal-bass. 3de druk . . . . . f 5-00.

HAUFF, (W. G.) *XX Preludiums of Voor-
spelen*, uit alle toon-aarden, dienende
voor Psalm. en Gez., voor het orgel. - „-60.

— *Zes kleine naspelen*, bij het uitgaan
der kerk. 2de druk . . . . . - „-60.

HEMKES, Kz., (H.) *Handboek voor School-
opzieners, Gemeentebesturen, enz.*, be-
vattende al de *Wetten* enz., betrek-
kelijk het *lager onderwijs*, sedert 1795,
met uitvoerig Register . . . . . - 6-75.

KNUIVERS, (T.) *Verkorte geschiedenis des
Vaderlands*. Een leer- en leesboek
tot zelfoefening voor *Onderwijzers* en
tevens tot leidraad op *gymnasiën* en
instituten, 1ste deel . . . . . - 1-25.

— *Idem*, 2de deel . . . . . - 1-65.

— *Handboek voor de beoefenaars van de
Geschiedenis des Vaderlands*, behel-
zende 's lands alouden staat, het
leenstelsel, het grafelijk en bisschop-
pelijk bestuur, de Unie van Utrecht
of voormalig regeringsvorm, de stad-
houdelijke waardigheid en het pen-
sionarisschap, benevens andere merk-
waardige bijzonderheden en staatsin-
stellingen, zoo als deze van 1795 af
tot op den tegenwoordigen tijd elkan-
der zijn opgevolgd. *Met eene kaart*,
voorstellende 's lands alouden toestand - 1-25.

-
- KNUIVERS, (T.)** *Algemeene geschiedenis, van de vroegste tijden tot op de tegenwoordige dagen. Een Leer- en leesboek, ten behoeve van Onderwijzers en ten gebruike op Gymnasiën en Instituten ingerigt. 1e, 2e en 3e Aflevering, ieder . . . . .* - „-40.
Dit belangrijk werk zal in 3 deelen, of hoogstens 20 afleveringen compleet zijn.
- LULOFS, (Mr. B. H.)** *Over Nederlandsche spraakkunst, stijl en letterkennis, als voorbereiding voor de redekunst. 2de, geheel overgeziene en verb. druk. - 3-60.*
- *Nederlandsche redekunst of grondbeginselen van stijl en welsprekendheid voor Nederlanders. 2de verb. druk. - 1-40.*
- *Gronden der Nederlandsche woordafleidkunde . . . . .* - 2-40.
- *Overzicht van de geschiedenis der Nederlanden. 2 deelen . . . . .* - 6-80.
- *Handboek van de vroegste bloei der Nederlandsche letterkunde . . . . .* - 4-00.
- *Kakographie, of opstellen, met deze en gene feilen in taal en stijl. 2de druk - 2-00.*
- Naar Buiten. Een leesboekje voor de middelste klasse der Scholen. 2de druk . . . . .* f „-20.
- Onze Woonplaats. Een leesboekje voor de tweede klasse der scholen. 3de druk. - „-20.*
- RIJKENS, (R. G.)** *Praktische handleiding voor de eerste beginselen der Teeken-*

- kunde*, ten dienste van lagere scholen en huisgezinnen. 2 stukken. 2de druk. Met platen . . . . . f 1-80.
- RIJKENS, (R. G.)** *Lettercuben tot school- en huiselijk gebruik.* Met lessenaartje. - „-50.
- *Staatsbelang en ouderzorg, of volksveredeling door de verbetering der ligchamelijke opvoeding in huizen, aan hoogere en lagere scholen en in liefdadige gestichten* . . . . . - „-60.
- *De geschiedenis van ons Vaderland, voor de hoogste klasse der lagere scholen en mede voor aankomende onderwijzers. 2 deelen, met een kaartje 2de druk* . . . . . - 1-20.
- SPIJKERMAN, (G.)** *Opstellen tot Schrijfvoorbeelden en verschillende Oefeningen, handelende over Zede-, Reken-, Spraak-, Natuur-, Aardrijkskunde en Geschiedenis, en bevattende ook Brieven, Rekeningen, enz. 1ste stukje* - „-20.
- *Idem 2de stukje* . . . . . - „-20.
- STERK, (L. VAN HOOGEVEEN)** *Paradijs- en Kersvertellingen van Grootmoeder aan de kindertjes. 2de druk* . . . - „-15.
- EENSTRA, (M. D.)** *Beknopte beschrijving van de Nederlandsche Overzeesche Bezittingen. In drie deelen met eene kaart en plaat en uitvoerig Register* - 8-40.

86

Bij J. OOMKENS, J. Zoon is mede uitgeg.

G. VAN STAPPEN,

TWINTIG LIEDJE

VOOR

JONGE KINDEREN.

f „ - 35.

HARMEN ZYLSTRA,

TWAALFTAL

TWEE- EN DRIESTEMMIGE

KINDERGEZANGEN,

VERVAARDIGD OP

DUITSCHÉ VOLKSMELODIJEN.

f „ - 25.